

Igor Miholjek održao predavanje o bizantskom brodolomu na Mljetu

PRONAĐENO 600 GRAMA ZLATA, A OD POSADE NI TRAGA NI GLASA

Dobrim je dijelom brod završio u pijesku i zahvaljujući tome, uspjeli smo pronaći brdo, brdo nalaza koji su nam ispričali šaroliku priču! - rekao je stručnjak

PIŠE: BRUNO LUCIĆ
 SNIMIO: VEDRAN LEVI/
 DUBROVAČKE KNJIŽNICE,
 IVANA GRGIĆ I BOŽIDAR
 VUKIČEVIĆ/CROPIX

Podvodni arheolog Igor Miholjek održao je 22. rujna u Salochi od zrcala predavanje *Bizantski brodolom u uvali Tatinica*. Okupljene je uvodno pozdravila knjižničarka **Katarina Palinić** koja je naglasila kako predavač dolazi s Odjela za podvodnu

arheologiju Hrvatskog restauratorskog zavoda. Već 19 godina sustavno arheološki istražuje područje Mljeta, pronašao je sa svojim timom 20 brodoloma, a jedan, koji datira s kraja 7. ili početka 8. stoljeća, ovo lje to zaokupio je pažnju svih, ne samo u hrvatskim, nego i u svjetskim medijima. Dodala je kako je riječ o jako vrijednom nalazu, a uz zlatni nakit i novčiće, pronađeni su i svakodnevn predmeti, čak i koc-

ke i figurice za igru. Zbog bogatstva i rijetкости tere-ta, ovaj se lokalitet ubraja među najznačajnija arheološka otkrića bizantskog razdoblja na cijelom Sredozemlju. Od 2015. do danas na ovome lokalitetu je provedeno devet istraživačkih kampanja.

Spasonosna uvala Polače

Najstariji brodolomi datiraju iz 2. stoljeća prije Krista, a najmlađi iz 16. stoljeća.

- Puno brodova pokušalo je naći spas u uvali Polače. Kako je riječ o nekoliko otočića, na ulazu svih prolaza nalazi se barem po jedan brodolom iz vremena Antike ili kasnijih razdoblja. Svi su se oni htjeli spasiti i naći utočište u samoj uvali... Koliko je brodova uspjelo doći do Polača, nije poznato, sigurno je puno brodova uspjelo preživjeti, uzeti vodu, događala se kulturološka razmjena, razmjena dobara... Palača

u uvali je 'kriva' za dio brodoloma. Riječ je o velikom kompleksu, a uz samu palaču koja se nalazi u centru današnjeg mjesta, nalaze se dvije bazilike iz 5. i 6. stoljeća. Smatra se da je riječ o carskom posjedu... Strukture koje su nama zanimljive su one u podmorju, ali to treba promatrati kao cjelinu, sve što je pronađeno u moru, vezano je za kopno. Polače su imala dva pristaništa... Polače istražujemo s kolegama iz Njemačke i Slovačke. Naime, postoji duga i velika tradicija podvodne arheologije u Hrvatskoj, vrlo smo priznati u svijetu, ljudi žele raditi s nama, žele nešto naučiti..., komentirao je Miholjek koji je prvi put došao na Mljet 2007. shvativši da će to biti prava 'škrinja' za njega.

Ujedno su te godine krenula intenzivna istraživanja.

- Na kopnu možete kopati i dobit ćete profil, ali to u moru ne ide i zato mi koristimo velike i male sisaljke, usisavače. Koristimo vatrogasne cijevi, imamo pumpu... To nam je osnovno sredstvo za iskopavanje. Obično zonu podijelimo u nekoliko cjelina, a kad krene materijal van, zna to biti jako mutno... Brodolom se nalazi na 35 do 40 metara dubine, riječ je o strmom morskom dnu. Da bismo mogli raditi istraživanja, morali smo staviti vreće s pijeskom da spriječimo da sitni pijesak sipi u donji dio nalazišta jer bi to onda bio Sizi-fov posao. Obično pronađene predmete označimo bro-

jevima, dobiju signaturu na kojoj piše datum, dubina, opis predmeta... Nekad imamo priliku da nađene pojedine ulomke možemo odmah spojiti, ali imamo odjel koji se bavi restauracijom podvodnih arheoloških nalaza. Prirodnim putem je potrebno istisnuti sol iz predmeta tako što oni dulje vrijeme leže u slatkoj vodi i nakon toga slijedi njihova restauracija. Pronađeno je puno različitog posuđa, lonaca, tanjurića, zdjelica... 2017. smo pronašli prvi zlatni predmet pa smo shvatili da to nije uobičajeni brodolom. Ovi nalazi su nas arheologe stvarno iznenadili, krenuli smo cijelo nalazište pretraživati detektorom metala, a onda je pronađeno i zlato. Nešto smo iskopali sisaljka-ma, nešto smo pronašli s detektorom, ispričao je Miholjek.

Pijesak je dobar konzervator

- Kad se pronađu takve stvari, nastupi ushićenje jer se to rijetko nađe u podvodnoj arheologiji. Ovo je prvi put da je ovakvo nešto nađeno na Mediteranu! Naravno da je potrebno sve fotodokumentirati, a zlato će uvijek ostati sjajno i žuto pa ono svijetli i u polumraku u podmorju. Onda imate komentare: "Pa samo 600 grama?!" Ali, dosad nikad nije pronađen ni gram! Ne govorimo o kilograma, ne govorimo o prijevozu zlata španjolskih brodova iz Južne Amerike! Ovdje govorimo o 7. stoljeću, o bizantskom brodolomu...

Tijekom istraživanja korišten je detektor metala

Pronađeni zlatni predmeti

Slijeva: Mario Orlandini, Pavle Dugonjić, Igor Miholjek, Justin Leidwanger i Anton Divić

Osim zlata, pronađeni su ostaci brodske konstrukcije. Vrlo je malo toga pa govorimo 'o brodolomu bez broda'! Našli smo dijelove broda od hrasta, što je bilo i za očekivati. Ostalo je par dasaka i rebara od bora ili smreke. Brod se razbio na obale Mljeta, jednim dijelom je potonuo na stijene, a drugim na pijesak. Samog broda u pijesku ima jako puno jer je pijesak jako dobar konzervator pa je ostalo sačuvano ono što je u pijesku. Ono što ostane iznad površine dna mora, naravno da se raspadne. Dakle, svi drveni predmeti koji su pronađeni, pronađeni su u pijesku, dokumentirani su, pojedini dijelovi su izvađeni, a većina je ostavljena... Govorimo o jednom od najstarijih brodova koji je građen modernom gradnjom iz komada daske, pojasnio je Miholjek.

Plovilo je imalo jedan jarbol, velika kormila sa strane, u to vrijeme nije bilo klasičnog kormila, a na krmenom dijelu bila je kućica gdje je bila brodska kabina, sve drugo je bilo otvoreno i spremno za ukrcaj tereta.

- Pronađeni brod je bio dug od 15 do 20 metara. Govorimo o trgovačkim brodovima koji su plovili na jedra... Naš brod je dobrim dijelom završio u pijesku i zahvaljujući tome, uspjeli smo pronaći brdo, brdo nalaza koji su nam ispričali šaroliku priču! Ljudi na brodu nisu uspjeli reagirati i brod je potonuo, a u 90 posto slučajeva je bila bura... Znamo točno gdje se brod nalazio kad je potonuo, nagnuo se na lijevu stranu kad je potonuo... Tijekom vremena je propadao... Predmeti iz brodske kuhinje također potvrđuju lokaciju na kojoj je potonuo... Pronađene su i različite posudice, vrčevi... Svi su slični, ali nit jedan nije isti. U brodskoj kuhinji pronađeni su ostatci životinja, kosti, ali i udice te utezi za mreže, što govori o tome da se po-

Pronađene amfore

Amfore koje smo pronašli su okrugle, za razliku od rimskih koje imaju 'nogicu' i 'špic'... Amfora je tad bila 'ambalaža' i koristila se za prijevoz svega, od ulja do vina... Sve što može stati u amforu, ulazilo je u nju! Svašta smo znali nalaziti, od koštica maslina do oklopa rakova.... Koristila se sve dok se ne bi razbila, kao danas staklena boca! Određene amfore i posude su bile označene određenim znakovima, to može biti oznaka trgovca, onoga tko je punio robu ili vlasnika robe. Pečati utisnuti u amfore označavaju radionicu gdje su proizvedene...

sada sigurno hranila ribom, komentirao je podvodni arheolog.

Od 4 do 6 pomoraca

Stručnjak iz SAD-a, **Justin Leidwanger** sa Sveučilišta Stanford, pogledao je sve pukotine keramike i zaključio da su to bili osobni predmeti samih pomoraca na brodu. Iz toga su jeli i pili, to su predmeti s juga Italije, s područja današnje Grčke i Turske što dovodi do zaključka da su pomorci dolazili odsvakud, da su ukrcavani tijekom plovidbe, da nije postojala opcija da su se ukrcali na točki A i putovali do točke B. Kad je riječ o posadi, na brodu je moglo biti četiri od pet ljudi, pet ljudi

je bilo dovoljno da bi brod mogao ploviti, a četvero je pak minimum. Moglo ih je biti i više... Zanimljivo, većina ljudi u to vrijeme nije znala plivati, ali nema nikakvih dokaza što se dogodilo s posadom jer nisu pronađeni ostaci ljudskih tijela.

- Pronađene su uljanice, kuke, lanci, jezičci... Kontrapiz na pronađenoj vagi je u obliku poprsja božice Atene, to je bronca ispunjena olovom. Takvih je dosad pronađeno par u svijetu. Pronađeni su novčići, prikazana su četiri cara iz druge polovice 7. stoljeća. Najmlađi je iz 685. godine i to govori da brod nije potonuo prije 685. Kovani su novčići u

kovnici u Konstantinopolu... Vidi se prikaz bizantskog cara **Heraklija** i njegova dva sina. Pronađen je muški nakit... Tu je zlatna 'pseudokopča' koja je više služila za pokazivanje, pronađena je i jedna kopča s biserima, jedan biser je nađen kraj kopče, kasnije se utvrdilo da pripada kopči... Kopča je bila ukrašena biserima, smaragdima i rubinima. Imamo tri kraljevske boje: biseri (bijela, srebrena), smaragdi (zelena) i rubini (crvena). Tu je i jezičac s prikazom ptice koja jede grožđe... Riječ je o vrhunskom radu s kraja 7. i početka 8. stoljeća. Pronašli smo i kopču s identičnim motivom, dakle, riječ je o kompletu. Pronađen je zlatni pečatnjak, tu su carski atributi: kruna, bula s križem... Ako nije prikazan Heraklije onda je sin **Konstans II**. Tko je to smio nositi i tko je to smio pečatiti u ime cara?! Netko jako blizak caru! Nije mogao bilo tko nositi taj prsten, a nije ni car, car nije imao potrebu samog sebe predstavljati! Ne znamo tko je bio na tom brodu... Pronađeni su zlatni predmeti raznih stilova, pronađeni su i bron-

čani predmeti, brončane kopče... Imamo razne pojašne garniture... Tako vijku od bronce ne znamo pravu namjenu, rađen je ručno i poliran naknadno... Ne znamo je li to dio nekog instrumenta..., kazao je Miholjek te dodao:

Zagonetni Teodor

- Meni osobno je jako drag olovni pečat koji ima prikaz orla s raširenim krilima i mali monogram, s prednje strane piše stari grčkim slovima ime *Theodoros* odnosno *Teodor* a to je bilo često ime u to doba. Ovo je prvi put da ima-

Povijesni kontekst

Rim je tad gubio na snazi, dolazila su plemena s Istoka, dolazili su Slaveni na područje Balkana, sve do Jadrana, upadi Avara su bili vrlo česti, Bizant nije toliko trgovao s Europom, a s druge strane je imao problem s Arapima... Trgovina je bila puno slabija pa tako statistički ima daleko manje brodoloma.

mo ime čovjeka na brodu... Možda je to vlasnik broda, možda je zlatar, možda je tim pečatom bilo zapečaćeno ovo blago... Daljnja analiza će nam možda reći o kojem je Teodoru riječ... Cijela priča rađena je s *National Geographicom*... Oni su tražili ekskluzivu i dogovorili smo se da će prvi članak izaći kod njih... Nakon toga smo napravili press konferenciju i predstavili naša istraživanja... Htjeli smo se pohvaliti i mislim da je to dobro odjeknulo u čitavom svijetu. Nema odakle nismo dobili povratnu informaciju jer je riječ o velikoj senzaciji, zaključio je predavač napomenuvši kako je on osmislio cijeli projekt ali da to ne radi sâm jer je uključeno puno ljudi.

Sudjelovalo je od 20 do 30 ronilaca, istaknuo je kolegu **Pavla Dugonjića** koji ga je naslijedio na čelu Odjela za podvodnu arheologiju HRZ-a i od prvog dana je tu s njim. Naveo je i **Mariju Orlandiniju** iz ronilačkog centra Aquatica Mljet koji je logistička potpora, tu je stručnjak **Anton Divić**, američki stručnjak **Justin Leidwanger**, a istaknuo je odličnu suradnju s MUP-om. Sva istraživanja financiralo je Ministarstvo kulture i medija, a izdvojio je Miholjek **Paulu i Dela Jusića Jr.** koji su s njima od prvog dana i koji snimaju dokumentarni film koji je trenutno u fazi montaže. Drago mu je što je doveo puno stranih kolega na Mljet, ali su u sve itekako uključeni i domaći istraživači te stručnjaci. Uz film o istraživanju, slijedi i publikacija, ali i izložba koja bi jednog dana trebala biti otvorena upravo u Dubrovniku... Brončani predmeti su sad na restauraciji jer se dala prednost zlatnim predmetima... Radi se jako puno, a puno predmeta već je sad spremno za vitrinu.

Pokazao je predavač na kraju videozapise koji prikazuju kako on i njegovi kolege rade pod morem.

Predavanje je izazvalo veliki interes pa je publika u Saloči od zrcala bila brojna